

СТАНОВИЩЕ

от Доц. Доц. Д-р Даниела Веселинова Попова, д.м.,

Клиника по ендокринология и болести на обмяната за лечение на метаболитни нарушения, УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ” ЕАД,

ККФТ, Медицински факултет – София, Медицински университет – София

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

в област на висше образование 7 „Здравеопазване и спорт”, професионално

направление 7.1 „Медицина” по научна специалност „ Хигиена“

съгл. Заповед на Ректора на МУ-Варна №Р-109-426/18.12.2019 г.

Автор: Д-р Ваня Маргаритова Недкова-Миланова

Форма на докторантурата: самостоятелна форма на обучение

Катедра: Катедра по хигиена и епидемиология, Факултет „Обществено здравеопазване“, МУ „Проф. Д-р Параскев Стоянов” - Варна

Тема: „Хранителни алергии в кърмаческа възраст в Плевенския регион рискови фактори и поведение”

Научен ръководител: Доц. д-р Дарина Найденова, д.м., МУ – Варна

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният комплект материали на хартиен /електронен носител на д-р Ваня Недкова - Миланова е в съответствие с Процедура за придобиване на ОНС „доктор“ в МУ – Варна и действащия Правилник на МУ- Варна и включва изискуемите документи. Горепосочените документи са оформени по надлежния ред и са правилно и системно подредени.

Д-р Ваня Недкова – Миланова завършва медицина в Медицински Университет – Плевен през 2000 г. Започва професионалното си развитие като лекар ординатор в ЦСМП – Ловеч и Плевен от 2000 до 2006 г., а впоследствие като специалист педиатър в ДКЦ – Плевен, където работи от 2009 до 2019 г. През 2006 г. придобива специалност по детски болести, а през 2008 г. и специалност по обща медицина. В последните 14 години д-р Недкова-Миланова развива и академична кариера като асистент в Катедрата по обща медицина в МУ – Плевен, където преподава на студенти по българоезично и англоезично обучение от специалностите медицина, рехабилитация и ерготерапия, медицинска

сестра, както и участва в СДО обучението в основния курс по обща медицина за общопрактикуващи лекари.

В професионалното развитие на д-р Недкова – Миланова се отбелязва непрекъснат стремеж към повишаване на професионалната компетентност и умения чрез участия в курсове и специализации с изследователска и образователна насоченост и научни прояви. Надграждането на знания в областта на детското и обществено здраве е пряко свързано и с темата на нейния дисертационен труд. От 2017 г. тя е зачислена за докторантура в самостоятелна форма на обучение в Катедрата по хигиена и епидемиология на Медицински Университет – Варна с горепосочената тема на дисертационния труд и научен ръководител доц. Д-р Дарина Найденова. След успешна вътрешна защита, проведена на 24.10.2019 г., съответно докторантката е отчислена с право на защита.

2. Актуалност на тематиката

В днешно време нарушенията в имунитета и особено алергичните заболявания, заедно с последващите и асоциирани полиорганни и функционални нарушения и усложнения привличат все повече изследователи. Хранителните алергии и съвкупността от асоциираните хиперсензитивни състояния безспорно представляват социално значим проблем в съвременното общество, който поставя пред медицинската наука необходимостта от решаване на множество превантивни, диагностични и лечебни аспекти поради все повече нарастващата честота и заболяемост. Проучването на клиничните и диагностични особености, както и анализът и обобщението на натрупания клиничен опит в областта на хранителните алергии в кърмаческа възраст съдействат да бъдат изяснени различни аспекти на този социално значим проблем и със своите резултати допринасят за изграждане на по-точни съвременни подходи за превенция и лечение на засегнатите деца.

Това прави темата на представения дисертационен труд актуална и значима. Едновременно с това данните и заключенията на научното изследване на д-р Недкова имат определено практическо и приложно значение за широката медицинска практика, тъй като правят успешен опит за аргументирано изграждане на съвременен диагностичен и терапевтичен подход за тази специфична популация пациенти в ранна детска възраст с особено внимание върху ролята и ефекта на основното лечение – профилактична програма за намаляване на честотата на хранителната алергия и елиминационна диета. Основната част на дисертационния труд е посветена именно на проучване на ролята на рисковите фактори и техните връзки и взаимодействия за възникване на хранителни алергии, както и със степента на възможна обратимост чрез диетично и терапевтично обучително повлияване.

3. Познаване на проблема

В изготвения литературен обзор, базиран на 386 литературни източници, проличава умението на докторанта д-р Недкова да изследва и анализира достъпните литературни източници, за да бъде основателно и логично мотивирана избраната научна тема.

Направена е успешна интерпретация на съвременни научни данни относно дефинициите, същността и патогенезата на хранителните алергии в кърмаческата възраст и етиопатогенетичната роля на рисковите фактори. Разработен е подробен анализ на литературните данни относно различните клинични симптоми и варианти на хранителните алергии в ранната детска възраст, като е добре очертана дискуссионната позиция по отношение на рисковите фактори. Натрупани са данни за наличие на генетична предиспозиция към атопични болести и повишена склонност към развитие на хранителни алергии при децата до тригодишна възраст най-често към животински белтък, яйчен белтък, краве мляко, фъстъци, риба, соя, пшеница. Изтъкнато е, че водеща сред хранителните алергии при кърмачета и деца до три годишна възраст е алергията към протеините на кравето мляко /с честота 2-3%/ с най-честа клинична изява алергичен колит, която се наблюдава в първите няколко дни до няколко седмици след въвеждането на кравето мляко или млеката за кърмачета и дори наблюдавана при кърмачета на майчина кърма, поради преминали млечни протеини в кърмата. Коментират се участие на нарушената чревна бариера и на патогенните микроорганизми в развитието на автоимунните нарушения, както и благоприятстваща намеса на прекомерната хигиена, водеща до атопия и автоимунни нарушения.

Анализирани и обобщени са наличните научни доказателства за диагностичната стойност на различните групи диагностични тестове за хранителните алергии в кърмаческа възраст.

Въз основа на всичко това и на базата на личен практически опит д-р Недкова е изградила добра мотивация за дисертационната тема и свързаните с нея цел и научни задачи – актуално проучване на рисковите фактори за поява на хранителна алергия сред кърмачета от Плевенския регион, изграждане на съвременна диагноза и клинична оценка, възможности за профилактика и лечение с изработване на алгоритъм на поведение и профилактична програма за превенция на хранителна алергия при фамилно обременени деца.

4. Методика на изследването

Дисертационното проучване включва основна група от 274 кърмачета на възраст от 0 до 12 месеца от гр. Плевен и региона, посетили лекар педиатър през 2018 г. в ДКЦ – Плевен без остро или хронично заболяване, влияещо на нормалното физическо развитие. От тях 94 са деца с прояви на хранителна алергия и 180 са здрави кърмачета като контролна група при еднакво разпределение по пол и възраст. Същността на изследването е трансверзално проучване за определяне на рисковите фактори за хранителна алергия, клиничните прояви и възможности за профилактика.

За решаване на научните задачи са подбрани подходящи методи на изследване – документален, социологически методи със специално разработени анкети за майките с 25 въпроса относно демографски и социално-икономически показатели на родителите и детето, фамилна обремененост, здравословно състояние, продължителност на кърмене и захранване, навици на живот и хранене на майката; анкета за общопрактикуващи лекари с 21 въпроса относно препоръки за кърмене, хранене на майките, причини за преустановяване на кърменето, препоръки и схема за захранване; клинично-аналитични

методи, включващи анамнеза, физикален преглед и анализ на кръвни изследвания – имуноглобулин Е, хемоглобин, % дял на еозинофилни левкоцити, статистически методи за обработка на данните с компютърна програма Microsoft Exsel и Statgraphics Plus.

Считам, че спектърът на приложените методи на изследване и избраните за оценка показатели и маркери са достатъчно информативни и позволяват да бъдат направени задълбочени научни изследвания и анализи във връзка с поставените цел и задачи.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд на д-р Недкова е написан на 161 стандартни страници и е оформен съгласно изискванията, като съответно е разпределен в : литературен обзор – 47 страници, цел, задачи, методология на изследването – 5 страници, резултати и обсъждане – 51 страници, профилактична програма за превенция на хранителната алергия при фамилно обременени деца – 5 страници, изводи и приноси – 4 страници. Цитирани са 386 литературни източници, от които 49 на кирилица и 337 на латиница. Дисертационният труд включва 16 таблици, 24 фигури и 3 приложения, които добре онагледяват получените резултати и данните от направените анализи. Извършено е задълбочено анализиране заедно с необходимото обсъждане на резултатите на научното изследване на докторантката. На базата на обширната литературна справка, на натрупаната съвременна научна информация и притежавания личен клиничен опит д-р Недкова е реализирала достатъчно пълно научно изследване в областта на хранителните алергии и храненето в кърмаческа възраст на децата в Плевенския регион.

Определено проличават личните приноси на докторантката, свързани с прилагане на здравословните практики на хранене в кърмаческа възраст сред родителите и общопрактикуващите лекари в регион Плевен, както и особено важните приноси в разработването на профилактична програма и алгоритъм на поведение при деца с фамилна анамнеза за хранителни алергии.

Интерес представляват данните за по-дълго кърмене и по-голямо мотивиране за това на майки с висше и средно образование, на възраст между 25-30 и 21-24 години, живеещи в града, в сравнение с тези с основно и начално и без образование, над 30 години, както и при тези от български и ромски етнос, в сравнение с тези от турски етнос. Доказва се по-честата поява на алергия при деца, кърмени само до 1-2 месечна възраст /над 93% от децата с хранителни алергии са хранени с млека за кърмачета срещу 34,45 % в контролната група/, с по-ниско тегло при раждане, наличие на фамилна обремененост за алергия, тютюнопушене на майките по време на бременността, раждане чрез цезарово сечение, неправилно и ранно хранване на кърмачетата и неточни препоръки от страна на общопрактикуващите лекари за това. Децата, които са на кърма /2,1% от изследваната група срещу 60,6% от контролите/, не боледуват от инфекциозни заболявания.

Анализът на клиничните прояви на хранителните алергии при наблюдаваните кърмачета показва най-голяма честота на кожно-стомашно-чревната форма, свързана с кожни обриви и колики. Хранителните алергии се провокират най-много от млеката за кърмачета, следвани в много по-малка степен от прием на банани, картоф или морков,

заквасено краве мляко и се съпровождат от повишени нива на имуноглобулин Е при 72,9%, повишени еозинофили в 54,3%, анемия при 40,5%. Прилагането на елиминационна диета води до рязко подобряване на проявите на хранителна алергия при 82,95% от децата.

Считам за особено важни резултатите от дисертационното проучване на д-р Недкова, касаещи анализа на препоръките, които дават анкетираните общопрактикуващи лекари относно здравословно хранене на децата в кърмаческа възраст и захранване на децата в кърмаческа възраст. Оказва се, че около 40% от анкетираните лекари смятат, че захранването трябва да започне по-рано на 4 месечна възраст и всеки 10 са на мнение, че захранването трябва да започне на 3 месечна възраст. Подобни са резултатите за въвеждането на плодов сок – едва 9% от анкетираните лекари сочат правилния срок – на шестмесечна възраст. С това се доказва сериозната практическа необходимост от обучение на общопрактикуващите лекари за правилно хранене и захранване на децата в кърмаческа възраст.

Данните от изследваните групи показатели са представени в системен и добре онагледен вид и са придружени от точно анализиране, в което проличава самостоятелното и задълбочено обсъждане с аргументирана лична авторска интерпретация. Това създава добра основа за оформянето на конкретни изводи, които са точни, ясни и съдържат отговор на поставените научни въпроси в разработката.

Съдържателна част на дисертационната разработка с важни приноси за медицинската практика в областта на хранителните алергии в кърмаческа възраст е изграденият алгоритъм на поведение при кърмачета с хранителна алергия, както и формулирана профилактичан програма за профилактика на хранителните алергии при фамилно обременени деца.

Въз основа на цялостната разработка в дисертационния труд са формулирани четири приноса с научно-теоретичен потвърдителен характер и четири приноса с научно-приложен характер, касаещи характеристика на голяма група деца с хранителни алергии в Плевенския регион с предложение за оригинален алгоритъм на поведение при деца с хранителни алергии и профилактична програма за профилактика на хранителни алергии при фамилно обременени деца.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Във връзка с дисертационния труд са представени 4 публикации в български медицински научни списания в съавторство, като д-р Недкова е водещ автор в 2 от тях и 1 научно съобщение на международен научен форум, на което д-р Недкова-Миланова е водещ автор.

Всички представените публикации са във връзка с дисертационната тема и отразяват елементи от дисертационната разработка.

Имам следните *критични забележки и препоръки* към проведеното изследване и представения труд. Не е представен точният състав на приложената елиминационна диета по отношение на енергийност, макро и микронутриентен състав, както и на белтъчния хидролизат. С допълването на горепосочените данни разработката би се

обогатила и би се създавала възможност за коментар и обсъждане на нутриентните влияния в развитието и повлияването на клиничните симптоми и метаболитните нарушения. Добре би било проследените пациенти да се стратифицират по степента на нутритивен риск и степента на малнутриция. Направените забележки не намаляват стойността на представения дисертационен труд и в голяма степен съдържат препоръки към авторката за бъдещи научни изследвания в тази област.

6. Автореферат

Авторефератът съдържа 53 стр. В него са отразени основните глави и резултати от дисертационната разработка. Той е много добре онагледен и оформен на нужното техническо ниво, с което отговаря напълно на съответните изисквания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на **всички** изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ - Варна. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания, приети във връзка с Правилника на МУ – Варна за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката д-р Ваня Недкова - Миланова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор”** на д-р Ваня Недкова-Миланова в докторска програма по хигиена.

10.02.2020 г.

Изготвил становището: .....

София

Доц. д-р Даниела Попова, д.м.